

ACC. N:R M. 15807: 1-3.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Karl Andersson, Kalrvik*
Härad: *Kinnared* Berättare: *Alise Magnusson, "*
Socken: *Kalrvik* Berättarens yrke: *väverska*
Uppteckningsår: *1963* Född år - i *Skatelöv*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nystan och hävar. s. 1-3.

LUF 115

2/2-63

Nystan och härvods

Då garnet var spunnet och skulle nystas
 eller härvas var det vanligt att man
 tog av linan på det stora hjulet och på
 rullen, så lyfte man av rullen och satte
 dit den åter men på det andra hållet så
 det blev bättre, och som de sade rätt så
 Det garn som skulle var till strumpor
 och boving nystades på en rund pappersrulle
 Det var det som skulle handstrikas,
 och liksom fingspinneren brukade som
 användes som nytråd och lektråd
 garn som skulle vara till vår Härvodes
 som på figur 5 på prägelistan, så den
 Härvodes för var tredjedels rulle band
 ett band som kallades för passulband
 eller passna kallades en omknapad del
 Det var för att om det skulle nystas

en busning eller torva som ej gick lätt att reda ut; Då vekte man att det var på den eller den passmar, annars fick de reda hela garnet, de räknade olika städos i en passmar, det kände de med handen så de såg att den blev lozom ej för stor.

Stärningen var av stor betydelse för garnet skulle tvättas och fingern läggas i rolen för blekning för att få den naturliga färgen, på Stärven var en led på en av skarna med en stäpinne så att den kunde fällas. En del av garnet bomrades figur 7 bommen var konisk så det gick lätt att få av garnet, jag har ohi sett i bruk på hävel användes hugg-greppet och armbågen, den metoden

användes då det skulle bli bekrädat
Till en garnhåra räkades 9-11 passmar
men olika på olika ketter och valgar
Det var ullgarn var mindre passmar
på ett garn än linsgarn, för linsgarnet
hade lättare för att aredas, så det skulle
bytas kettar och blekas.

Då det redan skulle vävas lades det på
en vinda för att spiltas i lutas lagom
att få i skytten då de skulle vävas, då
användes en annan rulle på spinnrocken
med en längre axel som kallades för
spilte-rullen då rullades en lagom bit
pepper på den och rullades garnet på den
Det var oftast barnen som skulle spilta
luta, jag har själv som lita spiltat
mycket luta åt min mor och farmor.
Färving på denna orten användes färg 5
och bamma färg 4

LUNDNYSTAN OCH HÄRVOR

När man hade spunnit garnet och hade det på spinnrocksrullen gjorde man antingen nystan eller härvor av det. När gjorde man nystan och när gjorde man härvor?

Nystning.

Beskriv hur nystningen gick till. Var placerades t.ex. spinnrocksrullen? Vad nystade man på? Beskriv olika slags nystningsmetoder och tala om de färdiga nystanes benämningar. Gjorde man olika nystan för olika ändamål? Fanns det något sätt att ange hur mycket garn ett nystan innehöll? Vilket? När man nystade garnet kunde man då mäta hur mycket garn man spunnit? På vilket sätt?

Härvning.

Härvade man garnet för att det var ett sätt att förvara det eller för att mäta garnlängden? Hur gjordes härvorna? Gjorde man dem utan hjälp av särskilda för detta ändamål förfärdigade redskap, t.ex. genom att linda garnet i tumgreppet och runt armbågen? Beskriv de olika sätt att göra härvor utan redskap som Ni känner till? Hur angav man storleken på sådana härvor?

Använde man sig av enkla handredskap (fig. 1-4) för att göra härvor? Vad kallades dessa redskap? Vilket material var de förfärdigade av? Hur anskaffades de? Om någon annan typ än de här avbildade använts så försök att beskriva och rita av hur de såg ut? Skulle de olika handredskapen ha en viss bestämd storlek eller kunde man göra dem efter vilka mått man ville? Kunde man ange hur mycket garn en härva som gjorts på detta sätt innehöll och i så fall hur? Band man in markeringsmärke efter ett visst antal varv?

Hur många? Vad kallades då den garnmängd som på detta sätt markerades? Hur många sådana garnenheter bestod en härva av? Beskriv utförligt hur härvningen med handredskap tillgick? Var placerades spinnrocksrullen medan man härvade?

Använde man något ståredskap av den typ som fig. 5-7 avbildar? Vad kallades detta? Beskriv och gör om möjligt en enkel teckning av ett sådant redskap såsom Ni sett det. Fanns det kors med mer än fyra armar? Vad kallades de olika delarna på dessa redskap? Beskriv hur härvningen tillgick? Hur vreds korset runt (med ett finger mot en av korsarmarna eller med en vev)? Var placerades spinnrocksrullen medan man härvade? Hur fick man härvan av korset på de olika typerna?

Skulle det vara en bestämd omkrets på korsen och i så fall vilken? Fanns det olika stora härvelkors så att härvornas omkrets blev olika stor? Bestämdes storleken på korsen godtyckligt eller skulle de göras efter vissa fastställda mått och i så fall vilka? Hur angavs den färdiga härvans garninnehåll? Band man in markeringsmärken efter att ha härvat en viss garnmängd? Vilken garnmängd markerades i så fall? Hur visste man när just den längden härvats? Vad kallades denna garnmängd? Har samma benämning använts för olika stora garnmängder under olika tider? Hur många sådana mindre garnenheter gick det på en härva? Innehöll härvor av olika slags garn olika antal mindre garnenheter? Hur höll man reda på hur många sådana mindre enheter man härvat? Markerades det på något sätt på redskapet eller höll man det i huvudet?

Förekom härvningsredskap med räkneverk? Hade de samma namn som härvningsredskap utan räkneverk, eller skildes de två typerna åt genom sina benämningar? Beskriv hur ett sådant var konstruerat eller gör en förklarande ritning. Hur fungerade ett sådant räkneverk? Gav det signal vid ett visst antal varv med en knäppning eller ringning, hammerslag el. dylikt? Eller fanns det någon tavla med visare som angav hur många varv som härvats?

Hur anskaffades dessa ståredskap? Var de enkelt utförda eller vackert snidade eller svarvade? Brukade man ge dem som trolovningsgåvor?

Har man i samma hem eller på samma ort samtidigt använt sig av de olika härvningsmetoderna? Om i samma hem, vilket var då avgörande för vilken metod som skulle användas? Om på samma ort, vilka använde den ena eller den andra metoden?

Betraktades härvningsredskapen som absolut nödvändiga redskap i hem där man spann och vävde? Förekom härvningsredskapen i kombination med annat redskap t.ex. garnvinda?

Känner Ni till uttrycken passma, fidje, feg?
Angiv i så fall så noggrannt och utförligt som möjligt vad som avsågs härmed och i vilka sammanhang orden kunde användas.

Okt. 1960

